

ת"פ 13546/08/15 - מדינת ישראל נגד פלוני

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"פ 13546-08-15 מדינת ישראל נ' פלוני (עציר)

לפני מאשימה	כב' השופט ג'ורג' קרא, סגן הנשיאה מדינת ישראל ע"י עו"ד איתי פרוסט, פרקליטות מחוז ת"א
נגד נאשמים	פלוני (עציר) ע"י ב"כ עו"ד אבי עמירם

החלטה

1. ביום 5.8.15 הוגש כתב אישום נגד הנאשם בעבירות של נסיון הצתה במטרה לפגוע בבני אדם וסחיטה באיומים. בחוות דעת פסיכיאטרית מיום 31.8.15, נקבע כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין וכי אף בעת ביצוע המעשים המיוחסים לו לא היה מסוגל להבחין בין טוב לרע ולא היה מסוגל לשלוט בדחפיו התוקפניים. לאור מצבו הנפשי של הנאשם ומסוכנותו ביקשה המאשימה צו המורה על אשפוזו של הנאשם ועל הפסקת ההליכים בעניינו.

2. מסקנות חוות הדעת מקובלות על הצדדים, הן ביחס למצבו הנפשי בעת ביצוע המעשים המיוחסים לו וכיום והן ביחס לצורך באשפוזו, אולם הם חלוקים ביחס להשלכות המשפטיות של האבחון הפסיכיאטרי וביחס לאורכה המירבי של תקופת האשפוז עליה יכול בית המשפט להורות.

בעוד שלפי גישת המאשימה יש להורות על הפסקת הליכים ועל אשפוזו של הנאשם לתקופה המירבית הקבועה לעבירות המיוחסות לו, מכח סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א - 1991 (להלן: "חוק טיפול בחולי נפש"), הרי שלגישת ההגנה יש לזכות את הנאשם לפי סעיף 34ח לחוק העונשין, התשל"ז - 1977 (להלן: "חוק העונשין") ולהורות על אשפוזו מכח סעיף 15(ב) לחוק הטיפול בחולי נפש לתקופה מירבית של שנת מאסר אחת בלבד.

במחלוקת בין הצדדים - מקובלת עלי עמדת המאשימה בשתי הסוגיות. ואלו נימוקי.

3. ב"כ הנאשם ביסס את עמדתו על רע"פ 2675/13 **מדינת ישראל נ' וחנון** (ניתן ביום 3.2.15; להלן: "רע"פ וחנון"), ממנו למד כי משניתנה חוות דעת בדבר אי כשירותו המהותית של הנאשם, חובה על בית המשפט לזכותו. לנוכח זיכוי המתחייב של הנאשם, אין תחולה לסעיף 15(א) לחוק הטיפול בחולי נפש, שעניינו הפסקת הליכים, והמתווה המשפטי ההכרחי הוא זה שבסעיף 15(ב) לחוק.

לצורך תחולת סעיף זה נדרש, בין היתר, כי בית המשפט יקבע שהנאשם עשה את מעשה העבירה שבו הואשם. קביעה כזו אפשרית, לשיטת ב"כ הנאשם, על פי המתווה שהוצע על ידי כב' השופט קובו בת"פ (שלום פ"ת) 7857-07-15 **מדינת ישראל נ' פלוני** (ניתן ביום 1.9.15), בין מכח הסכמת ב"כ הנאשם לאחר שעיין בחומר הראיות, כי הנאשם אכן ביצע את מעשה העבירה המיוחס לו בכתב האישום ובין מכח קביעת בית המשפט, המבוססת על עיון בכל חומר הראיות, שיוגש לעיונו בהסכמת ב"כ הנאשם.

יחד עם זאת, הרי שלגופו של עניין, ביקש ב"כ הנאשם לנקוט בדרך שלישית ושונה משתי אלו, והיא העמדת כל חומר הראיות לעיונו של בית המשפט על מנת שזה יקבע מהן העבירות העולות ממנו, שכן לשיטתו העבירות העולות מחומר הראיות חמורות פחות מאלו שיוחסו לנאשם בכתב האישום וכוללות עבירה של אימים בלבד - להבדיל מסחיטה באימים - ומעשי הכנה להצתה שכלל לא התגבשו לכדי נסיון הצתה. בבקשו לבסס את טיעונו זה, התייחס לחומר הראיות וטען טענות עובדתיות שונות: דרישת הנאשם - באימים - לקבל את הכסף שבחשבון הבנק מהווה דרישה של נכס לגיטימי השייך לו ולכן אינה בגדר סחיטה (באימים); מעשי הנאשם לא היו אלא בגדר התרסה והבעת אכזבה שלא עברו את סף מעשי ההכנה, שכן הנאשם לא פתח את מיכלי הדלק שהביא ולא נכנס עימם לסניף הבנק; הנאשם הביע חרטה.

4. לעומתו, טען ב"כ המאשימה כי משנמצא שהנאשם אינו כשיר דיונית לעמוד לדין, כלל לא ניתן לקיים דיון בחומר הראיות. דיון כזה, תוך התייחסות לשאלות של הוכחה ושל סוגיות עובדתיות כדוגמת החרטה, בשעה שהנאשם אינו נוכח באולם בית המשפט - בגופו ובדעתו - מהווה פגיעה בזכויותיו הבסיסיות. עוד טען, כי רע"פ וחנון, עליו ביקשה ההגנה להסתמך אינו רלוונטי בענייננו, לנוכח נסיבותיו הייחודיות, העובדה כי הדיון שם יוחד לעניין הכשירות המהותית של הנאשם.

ב"כ המאשימה הגיש פסיקה בעניין והפנה בהרחבה לת"פ (מח'חי') 11950-05-15 **מדינת ישראל נ' א.פ.** (ניתן ביום 18.6.15) ולקביעות בית המשפט שם באשר לבעייתיות הרבה ולחוסר הצדק שבבירור מעשי הנאשם כאשר הלה נעדר כשירות דיונית. בנוסף, ביקש שלא לאמץ את גישתו של כב' השופט קובו בת"פ (שלום פ"ת) 7857-07-15 הנ"ל ולא לקיים דיון בזיכוי של הנאשם שאינו כשיר דיונית על בסיס חומר הראיות לבדו, תוך שהצביע על הבעייתיות הכרוכה בכך ביחס לזכות הטיעון של הצדדים, לחובות ההנמקה ולזכות הערעור.

5. משמעות עמדת ההגנה היא כי על בסיס חומר הראיות יש לזכות את הנאשם מעבירות נסיון ההצתה והסחיטה באימים ולקבוע כי הנאשם ביצע מעשה אימים, ולזכותו ממעשה עבירה זה לפי סעיף 34 לחוק העונשין, בשל העדר כשירות מהותית. בתמצית, מהות הבקשה היא בירור אשמתו של הנאשם וזיכוי מהעבירות המיוחסות לו בכתב האישום לאחר בירור לכאורי של אשמתו - בחינה לכאורית של חומר הראיות תוך הוספת טענות עובדתיות, הסתייגויות ופרשנות משפטית. דרך זו אינה ראויה, אינה נכונה ואין לה כל בסיס חוקי. "מעשה מרכבה" זה של הלכה ופרשנות מרחיבה לסעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש, הינו נסיון מרחיק לכת החורג מגדר לשונו, הגיונו ותכליתו של חוק טיפול בחולי הנפש, שההיבט הטיפולי הוא שעומד בבסיסו.

6. סעיף 15(ב) לחוק הנ"ל קובע:

"הועמד נאשם לדין פלילי ובית המשפט מצא כי הוא עשה את מעשה העבירה שבו הואשם, אולם החליט, אם על פי ראיות שהובאו לפניו מטעם אחד מבעלי הדין ואם על פי ראיות שהובאו לפניו ביוזמתו הוא, שהנאשם היה חולה בשעת מעשה ולפיכך אין הוא בר עונשין, ושהוא עדיין חולה, יצווה בית המשפט שהנאשם יאושפז או יקבל טיפול מרפאתי."



מלשון הסעיף עולה כי התנאי הראשוני לתחולתו הוא קביעת בית המשפט כי הנאשם "עשה את מעשה העבירה שבו הואשם". אלא שעתירתו של ב"כ הנאשם שונה, שכן הוא מבקש כי בית המשפט יקבע שחומר הראיות מגלה עבירה אחרת מאלו המיוחסות לנאשם. לבקשה מסוג זה, אשר לפי טיבה והיקפה מצריכה קביעות עובדתיות, מבלי שקדם לכך דיון ממשי, אין כל אחיזה בלשון הסעיף.

יתרה מכך, סוגיית בירור אשמתו של נאשם לפי סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש לצורך תחולת הסייג שבסעיף 34 לחוק העונשין, הוגדרה על ידי ביהמ"ש העליון ברע"פ וחנון כסוגייה קשה ומורכבת שההכרעה בה הושארה בצריך עיון, תוך שנקבע מפי כב' השופט זילברטל כי: **"ניתן לתהות על מידת ההוכחה וטיב הראיות הנדרשים לצורך קביעה זו, ומהם המקרים בהם יתחייב קיומו של בירור זה, נוכח העובדה שממילא יש לזכות את הנאשם עקב קיומו של סייג לאחריותו הפלילית (ושמא הוראת סעיף 15(ב) הנ"ל ישימה רק במצבים בהם ממילא נפרשו בבית המשפט הראיות במלואן עוד טרם הקביעה בדבר קיומו של הסייג, ולא, למשל במצב בו בחינת קיומו של סייג אי השפיות נעשתה במסגרת בירור טענה מקדמית בטרם תחילת שמיעת מכלול הראיות או שיש הסכמה על קיום הסייג)".**

7. למעשה, מבקש ב"כ הנאשם לעשות שימוש במנגנון חדש שנקבע בתיקון מס' 8 לחוק הטיפול בחולי נפש (להלן: "התיקון לחוק"). במסגרת תיקון זה, שאך לאחרונה נכנס לתוקפו, הוסף סעיף קטן א' 1 לסעיף 15(א) לחוק. תיקון זה מחייב את בית המשפט לבחון קיומן של ראיות לכאורה מהן עולה כי הנאשם ביצע את מעשה העבירה שיוחס לו בכתב האישום **"או שעשה מעשה עבירה אחר המבוסס על אותן עובדות או על עובדות דומות לעובדות שבכתב האישום"**. סוג זה של דיון ראייתי אפשרי רק כאשר מדובר בהוצאת צו אשפוז או טיפול מרפאתי כפוי לאחר הפסקת הליכים בשל אי כשירות דיונית, כפי שהדבר עולה מלשון סעיף 15(א) לחוק. יוער כי הבחנה זו הובאה גם בדבריה של כב' הנשיאה נאור בדנ"פ 1237/15 **מדינת ישראל נ' וחנון** (ניתן ביום 5.7.15; להלן: "דנ"פ וחנון") משהובהר כי סעיף 15(א) לחוק חל על מי שאינו כשיר לעמוד לדין בעוד סעיף 15(ב) חל על **"נאשם המסוגל לעמוד לדין אך לא היה כשיר בעת ביצוע העבירה, כל עוד הוא חולה"** (סעיף לפסק הדין).

8. הבדל זה הינו הבדל מהותי ולא לשוני בלבד. קביעת סעיפי האשמה הנכונים נעשית - בסעיף 15(א) לחוק על בסיס ראיות לכאורה בלבד, ולא בכדי. להבדיל מהקביעה כי הנאשם עשה את המעשה אולם פטור מאחריות פלילית בשל מצבו הנפשי בעת האירוע - שהיא הקביעה הנדרשת בסעיף 15(ב) לחוק - ואשר תוצאתה, בהתקיים יתר תנאי הסעיף - היא החלטה כי הנאשם אינו בר עונשין, היינו החלטה סופית (הגם כי כמובן, הינה ניתנת לערעור) בעניינו של הנאשם, הניתנת על בסיס בירור ראייתי שיכול להתנהל בפני נאשם הכשיר באותה עת לעמוד לדין ולכן גם מחייבת בחינה ראייתית ממשית לשם הקביעה העובדתית הדרושה. להבדיל, החלטה לפי סעיף 15(א) לחוק הינה החלטה זמנית, שמשמעותה שהיית ההליכים בלבד ולא קביעת מעמדו של הנאשם באופן סופי. מטבע הדברים, כי החלטה זו ניתן לקבל על סמך ראיות לכאורה בלבד, מקום בו הנאשם אינו כשיר לנהל הליך פלילי.

על רקע הבדל מהותי זה, אין ללמוד גזירה שווה מהסעיפים, כפי שביקש ב"כ הנאשם לעשות. לא בכדי הוסיף המחוקק הוראה המאפשרת דיון בראיות לכאורה בסעיף קטן א בלבד ולא עשה כן בסעיף קטן ב.

9. כאן המקום לציין כי גם המתווה המוצע ע"י כב' השופט קובו בת"פ (שלום פ"ת) 7857-07-15 אינו מקובל עליי.

בירור אשמתו של נאשם צריך להיעשות בדרך שמורה עליה חוק סדר הדין הפלילי בפרק ה סימן ה שכותרתו "בירור האשמה". הליך בירור האשמה כולל שמיעת פרשת התביעה (סעיף 156), פרשת ההגנה (סעיף 161) וסיכומים (סעיף

163). אלו הם רק מקצת מסעיפים רלבנטיים לבירור האשמה המנויים בסימן ה הנ"ל. בית המשפט איננו חופשי לברר אשמתו של נאשם בדרך שאיננה מתיישבת עם הוראות חוק סדר הדין הפלילי.

10. כפי שציין ב"כ המאשימה, שאלות אלו, לרבות משמעות האמור ברע"פ וחנון, נדונו בהרחבה בפסק דינה של כב' השופטת ויינשטיין בת"פ (מח'חי') 11950-05-15 **מדינת ישראל נ' א.פ.** (ניתן ביום 18.6.15). הנימוקים המפורטים שם מקובלים עלי, הן לעניין השלכת רע"פ וחנון לעניינינו כאן והן לעניין משמעות ההבדל בין סעיף (א) לסעיף 15(ב) לחוק והקשיים בבירור העובדתי במצב דברים זה. אעיר רק, כי באותו מקרה שאלת העדר כשירותו המהותית של הנאשם היתה נתונה במחלוקת, בעוד שבעניינינו כאן - הדבר מוסכם על שני הצדדים. כפועל יוצא מכך, נשמרת לנאשם זכותו לעתור לזיכוי בטענה של אי כשירות מהותית, אם ייקבע בעתיד כי הוא יכול להבין את משמעות ההליכים וכי הוא אינו עוד בגדר מי שאינו כשיר לעמוד לדין. ברי, כי לא תוכל המאשימה בעתיד - הקרוב או הרחוק, לפי המקרה - לחלוק על האמור בחוות הדעת בעניין העדר כשירותו המהותית בעת האירוע, כך שאם יחודשו ההליכים נגדו עדיין יוכל ליהנות מסייג לאחריותו הפלילית בשל כך.

11. הנה כי כן, יש לבחון את עניינו של הנאשם לפי הוראות סעיף 15(א) ו-1(א) לחוק.

עיון בחומר הראיות מלמד כי קיימות ראיות לכאורה לביצוע מעשי העבירה שבהם הואשם. כך ביחס לעבירת הסחיטה באיומים, לנוכח הודעת סגנית מנהל הבנק, עליה איים הנאשם ולשון האיום עצמו, כאשר ניכר כי מטרתו היתה לקבל לידיו כסף מחשבון הבנק ולא רק לאיים על הפקידה. מכאן, שאין בסיס לטענת בא כוחו כי מעשיו אלו מקימים עבירת איומים בלבד. כך גם ביחס לעבירת נסיון ההצתה, לנוכח מיכל הדלק והמצתים שנתפסו ברשותו. הטענה כי המעשה לא עבר את סף ההכנה אין לה אחיזה ראייתית, שכן מחומר הראיות בתיק עולה כי כניסת הנאשם לבנק נמנעה על ידי המאבטחים ולבסוף, שאלת החרטה כלל אינה ניתנת לבירור לנוכח מצבו הנפשי של הנאשם.

12. לפיכך, משאין מחלוקת כי חוות הדעת הפסיכיאטרית העלתה כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין בשל מחלתו, יש להורות על הפסקת ההליכים נגד הנאשם ועל אשפוזו - שגם לגבי נחיצותו אין הצדדים חלוקים - לפי סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש.

משך תקופת האשפוז המרבית

13. כאמור, הצדדים חלוקים גם בשאלת משך צו האשפוז, וליתר דיוק בשאלה האם מוסמך בית המשפט להורות על תקופת אשפוז מרבית קצרה מתקופת המאסר המרבית בעבירות המיוחסות לנאשם.

ב"כ הנאשם טען כי יש להגביל את משך הצו לתקופה של שנה אחת תוך שהתייחס למאפייני מעשיו של הנאשם ולטענה כי אלו נעשו מתוך התרסה ואכזבה.

ב"כ המאשימה ביקש כי בית המשפט יורה על צו אשפוז לתקופה המרבית בהתאם לעבירה החמורה מבין אלו שבכתב האישום. לתמיכה בעמדתו הפנה ב"כ המאשימה ללשון החוק, להסבר שעמד בבסיס התיקון לחוק, היינו הרצון להימנע ממתן צו אשפוז שכלל אינו מוגבל בזמן ולעובדה שאין בחוק כל התוויה או אזכור של שיקולים לקביעת משך התקופה, להבדיל מהמתווה המפורט בחוק העונשין להבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה (תיקון 113 לחוק העונשין). גם בעניין זה הפנה לפסיקה התומכת בעמדה זו.

14. גם כאן, נקודת המוצא לדין היא לשון החוק. סעיף 15 (ד1)(1) לחוק, שהוסף במסגרת התיקון לחוק ונכנס

לתוקפו ביום 21.6.15, קובע:

"בית המשפט לא יקבע בצו לפי סעיפים קטנים (א) או (ב) את תקופת האשפוז או הטיפול המרפאתי, ואולם יורה בצו על תקופת האשפוז או הטיפול המרפאתי המרבית לפי פסקאות (2) ו-(3)..."

ס"ק (2) קובע כי " תקופת האשפוז או הטיפול המרבית לא תעלה על תקופת המאסר המרבית..."

למעשה, בית המשפט אינו נדרש לקבוע תקופת האשפוז, משזו נקבעת לפי צרכים טיפוליים המתבררים ומשתנים עם הזמן, אלא הוא נדרש לציין בצו את תקופת האשפוז המרבית, שעד לתיקון החוק כלל לא היתה מוגבלת. הדברים נכתבו במפורש בהצעת החוק ובתזכיר החוק, תוך שצוין כי מנגנון זה, לפיו תוגבל תקופת האשפוז המרבית בהתאם לתקופת המאסר המרבית בעבירה הרלוונטית, הועדף על פני חלופה אחרת שנבחנה, והיא תקופת אשפוז מירבית לפי סוגי עבירות (ראו: הצ"ח הממשלה מס' 673, 19.3.12 בעמ' 669).

הנסיין לפרש את לשון הסעיף לפיה "תקופת הטיפול המירבית לא תעלה על..." כמאפשרת לבית המשפט לקבוע תקופה מירבית קצרה מתקופת המאסר המירבית הקבועה בעבירה, איננה מתיישבת עם ההגיון העומד בבסיס המנגנון שנקבע, לפיו אין בית המשפט קוצב את תקופת האשפוז אלא מורה על אורכה המרבי בהתאם לתקופת המאסר המרבית הקבועה לעבירה.

15. המחוקק אף קבע מה יכלול צו האשפוז ומה יהיה נוסחו:

סעיף 15(ד2)קובע "צו כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב) יערך בהתאם לנוסח שבתוספת, ויצוינו בו, בין השאר, תקופת האשפוז או הטיפול המרבית..."

נוסח הצו שבתוספת, הינו כדלקמן: **"הריני להביא לידיעתך כי בהתאם לסעיף 15(ד) לחוק טיפול בחולי נפש..., התקופה המירבית לאשפוז/ טיפול מרפאתי של הנ"ל לא תעלה על תקופת המאסר הקבועה בחוק לצידה של העבירה הנ"ל, או של תקופת המאסר הארוכה מבין תקופות המאסר הקבועות בצדן של העבירות הנ"ל, שהיא _____ שנים..."**

תוספת אחרונה זו, בה ניסח המחוקק בפרוטרוט את נוסח צו האשפוז, מבהירה באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי כל שבית המשפט מוסמך לעשות הוא לנקוב בתקופת המאסר המירבית הקבועה לעבירה הרלוונטית, על דרך של הפניה לתקופת המאסר הקבועה לצידה בחוק. כל פירוש לפיו יכול בית המשפט להציב גבול אחר לתקופת האשפוז, אינו עולה בקנה אחד עם לשון החוק ועם כוונת המחוקק.

הדברים באו לידי ביטוי מפורש גם בוועדת העבודה, הרווחה והבריאות, שדנה בהסתייגויות השונות לחוק. בכלל זה נדונה ונדחתה הסתייגות הסנגוריה הציבורית בטענה זו ממש, היינו הטענה כי יש לשנות את הנוסח המוצע ולהותיר בידי בית המשפט שיקול דעת באשר למשך התקופה המירבית (ראו פרוטוקול מס' 293, ישיבת ועדת העבודה, הרווחה והבריאות, 28.7.14, עמ' 31-38). יוער, כי במסגרת הדיון עמדה נציגת פרקליטות המדינה על הבעייתיות הכרוכה בהצעת הסנגוריה הציבורית, המחייבת קיום מעין דיון של טיעונים לעונש לשם קביעת משך תקופת האשפוז המירבית.

16. התייחסות דומה, עולה גם מדברי כב' השופט הנדל ברע"פ וחנון הנ"ל בצינו כי בתיקון זה לחוק **"נקבעה, לראשונה, תקופת אשפוז או טיפול מירבית שמוגבלת בהתאם לעונש המירבי שנקבע לגבי העבירה שהנאשם**

ביצע" (סעיף 9 לחוות דעתו של כב' השופט הנדל). כך, גם באמרת אגב זו, ניתן למצוא תימוכין לגישה לפיה הפירוש הטבעי והברור של התיקון בהקשר זה היא כי תקופת האשפוז המירבית הינה העונש המירבי הקבוע בצד העבירה.

17. לאחר שקבעתי כי קיימות ראיות לכאורה כי הנאשם עשה את מעשי העבירה שבו הואשם, ובהתאם להוראות סעיף 15(1ד)(2)(ב) לחוק, הרי שתקופת האשפוז המירבית לא תעלה על תקופת המאסר הארוכה ביותר מבין תקופות המאסר הקבועות בחוק לאותן עבירות, שהיא בעניינו של הנאשם עבירה של נסיון הצתה במטרה לפגוע בבני אדם (עבירה לפי סעיף 448(א) סיפא יחד עם סעיף 25 לחוק העונשין, התשל"ז-1977), שעונשה בחלופה שיוחסה לנאשם, עשרים שנות מאסר.

18. לנוכח האמור לעיל, אני קובע כדלהלן:

א. הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין.

ב. אני מקבל את בקשת המאשימה ומורה על הפסקת הליכים בעניינו של הנאשם בהתאם לסעיף 170(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב - 1982.

ג. אני מורה על אשפוזו של הנאשם בהתאם לסעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א - 1991 לתקופה מרבית שלא תעלה על עשרים שנה.

ד. המזכירות תערוך צו אשפוז בהתאם לנוסח שתוקן לאחרונה בתיקון מס' 8 לחוק טיפול בחולי נפש.

ה. ניתן בזה צו איסור פרסום על פי סעיף 70(ד) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד - 1984. איסור הפרסום יתייחס הן להליכי בית המשפט והן לכל פרט מזהה של הנאשם.

ו. ניתן לפרסם את תוכן ההחלטה בהשמטת כל פרט מזהה.

המזכירות תשלח ההחלטה לב"כ הצדדים.

זכות ערעור לבית המשפט העליון בתוך 45 יום מהיום.

ניתנה היום, י"א תשרי תשע"ו, 24 ספטמבר 2015, בהעדר הצדדים.

ג'ורג' קרא, שופט ס"נ.